

ЕКСПЕРТНІ СИСТЕМИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПРОФОРІЕНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Кучаковська Г.А.,

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ

На сучасному етапі реформування освіти виникає низка проблем, що пов'язані з низькою конкурентоспроможністю молоді. Це спричинено двома факторами: неправильно обрана професія та низька якість освітніх послуг, що призводить до незацікавленості студента навчанням. Наслідком цього є непридатність спеціалістів, які не мають професійних знань та кваліфікаційних навичок, їх розчарованість у своїй професії. Так, студенти ВНЗ випускаються некваліфікованими спеціалістами та багато з них працюють не за спеціальністю, а згодом змінюють професію.

Як показують численні дослідження, така молодь не отримує інформацію про ринок професій та їх характеристику, про сучасний ринок праці, про правила поведінки на ньому, про дані для побудови успішної професійної кар'єри, про свої права та обов'язки у сфері трудових відносин.

На даний час в Україні діє 823 ВНЗ і 972 заклади початкової професійної освіти, що готують кадри з найширшого спектра спеціальностей та напрямків підготовки. Тільки у 2012 р. кількість випускників установ всіх рівнів професійної освіти склала 815 тисяч осіб, але з них майже половина (47 %) випускників мають роботу не за фахом.

За даними Держкомстату та рекрутингових компаній, станом на 2012 р. в Україні працювало за спеціальністю не більше 32 % населення (до них належать бухгалтери, економісти, фінансисти та спеціалісти в ІТ), 43 % ніколи не працювали за спеціальністю, а 25 % деякий час працювали за спеціальністю, але потім змінили напрям. Це призводить до того, що динаміка потреби підприємств у працівниках та динаміка працевлаштування не співпадають за цифровими значеннями.

За даними Кабміну, загальні витрати на бюджетне навчання у вищих навчальних закладах у 2012 р. склали трохи більше 19 млрд грн. З огляду на коефіцієнт ефективності (частку кадрів,

які працюють за спеціальністю) виходить, що близько 50 % цих коштів (9–10 млрд грн, або близько 3 % держбюджету) марнуються.

Таким чином, в Україні приблизно 70 % людей не використовують отриману базову освіту за призначенням, а це означає, що 70 % ресурсів системи освіти витрачається нерационально або взагалі даремно.

Такі цифри показують, що існує велика прірва між системою освіти, профорієнтаційною роботою та потребами ринку праці. Все це має низку причин:

- невизначеність (незнання специфіки професії, її вимог);
- важкість задачі (вибір професії представляє собою багатокри-теріальну задачу, що включає в себе великий масив здібностей, які повинні бути присутні у абітурієнта);
- малий ресурс часу (за короткий проміжок часу абітурієнту треба визначитися зі своєю професією, це ускладнює задачу і призводить до швидкого рішення, що може бути хибним).

Наслідком вищеперерахованого є погана адаптація молоді до соціально-економічної ситуації та адекватної орієнтації на ринку праці. Тому необхідним кроком у вирішенні проблеми є проведення профорієнтаційних заходів та створення експертних систем з профорієнтаційної роботи, які будуть допомагати абітурієнтам визначитися зі своєю майбутньою професією.

Аналіз наукових праць та практичний досвід використання ІКТ у вищих навчальних закладах підтверджують ефективність експертних систем. Якщо ж такі системи будуть створені, то вони:

- допоможуть зберегти фінансові та часові ресурси людей та країни, які витрачаються через помилковий вибір спеціальності;
- підвищать ефективність професійно-орієнтаційної роботи зі вступниками вищих навчальних закладів;
- підсилюватимуть у абітурієнтів значимість самостійного вибору професії;
- допоможуть абітурієнтові отримувати додаткову інформацію про професії та спеціальності навчання;
- допоможуть обирати найбільш близькі та відсіювати найбільш невідповідні професійні сфери;
- зменшать час на проведення профорієнтаційної роботи.

Така експертна система буде використана на різних етапах проведення профорієнтаційної роботи: в середніх класах для виявлення схильностей до майбутньої професії; в старших класах

для розвитку якостей учнів; на етапі вступу до університету, щоб обрати професію, яка найбільш відповідає схильностям та якостям вступника; на етапі навчання в університеті, щоб відсіювати тих студентів, які не відповідають вимогам професії.

Профорієнтаційна робота несе в собі рівноправну взаємодію особистості і суспільства на певних етапах розвитку людини, оптимально відповідна особистісним особливостям і запитам ринку праці в конкурентоспроможних кадрах.

Експертні системи з профорієнтації будуть спрямовані на інтенсифікацію профорієнтаційних центрів, підвищення ефективності і якості їх роботи, зменшення часових затрат на прийняття рішень. Це в свою чергу сприятиме кращій підготовці висококваліфікованих фахівців, які задовольняють потреби роботодавців на ринку праці.

НЕЧІТКІ МОДЕЛІ СТВОРЕННЯ БАЗИ ЗНАНЬ ЕКСПЕРТНОЇ СИСТЕМИ З ПРОФОРІЄНТАЦІЇ

Кучаковська Г.А.,

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ

Експертні системи дають змогу отримувати рішення завдань з нечіткою постановкою завдяки зверненню до спеціальних баз знань, в яких містяться відомості з області, до якої належить розв'язувана задача. Сама база знань повинна містити знання про професії, їх характеристику, психологічні та психофізичні вимоги, а також містити функції належності рис, якостей та здібностей абітурієнта до них.

З огляду на нечітку теорію множин можливі такі способи побудови бази знань: на основі композиційних правил; на основі нечітких лінгвістичних змінних; на основі нечіткого відношення.

База знань на основі композиційних правил — це сукупність нечітких правил «якщо — то», які мають такий вигляд:

L_1 : якщо \langle математичні здібності \rangle , то \langle математик \rangle ,

L_2 : якщо \langle творча натура \rangle , то \langle письменник \rangle ,

L_3 : якщо \langle комунікабельність \rangle , то \langle менеджер \rangle ,

.....

L_k : якщо $\langle A_k \rangle$, то $\langle B_k \rangle$.